

Азарова Т.В.
Абрамов Л.К.

ТЕХНОЛОГІЯ

розвитку інформаційно - методичної
мережі для громадського сектору
на регіональному рівні.
Частина 1.

ЦЕНТР ПІДТРИМКИ ТВОРЧИХ ІНІЦІАТИВ
"XXI століття буде ерою ІНДЮ..."
Коді Аннен, Генеральний секретар ООН

Кіровоград 2004

© ЦПТІ 2004

Тиражування та розробка цього видання стали можливими завдяки підтримці Фонду Євразія за рахунок коштів, наданих Агентством США з Міжнародного Розвитку (USAID) та Фондом Ч.С. Мотта.

Думки, висловлені у виданні, належать авторам і можуть не співпадати з офіційною позицією Фонду Євразія, USAID та Фонду Ч.С. Мотта.

ББК 60.5

УДК 316

Азарова Т.В., Абрамов Л.К. Технологія розвитку інформаційно-методичної мережі для громадського сектору на регіональному рівні. Кіровоград: СПД ФО Шегеда М.М., 2004. - 68с.

Видання розроблене на основі позитивного досвіду діяльності Центру підтримки творчих ініціатив та Інституту соціокультурного менеджменту, спрямованої на об'єднання зусиль громадських та благодійних організацій, органів влади, представників бізнесу та засобів масової інформації по вирішенню соціальних проблем на локальному рівні. Видання складається з наступних розділів:

1. Стан громадського сектору малих міст.
2. Системний підхід до інформаційного забезпечення громадського сектору.
3. Заклади культури як об'єкти соціального партнерства для створення інформаційно-методичної мережі.
4. Підготовка культпрацівників до
5. інформаційно-консультативної діяльності
6. Стратегія розвитку інформаційно-методичної мережі для громадського сектору

Воно стане корисним як громадським активістам так і у усім небайдужим до процесу вирішення соціальних проблем територіальних громад.

Азарова Т.В., Абрамов Л.К. Технологія розвитку інформаційно-методичної мережі для громадського сектору на регіональному рівні. Кіровоград: СПД ФО Шегеда М.М., 2004. - 68с.

Підп. до друку 15.01.2004 р. Формат 60x84/16
Папір офсетний. Друк Riso
Ум. друк. арк. 8,7 Наклад 400 прим. Угода від 12.01.2004

© ЦПТІ, 2004
© Текст: Азарова Т.В., Абрамов Л.К., 2004
© Оригінал макет: Флоренко А.Ю., 2004

ЗМІСТ

Вступ	4
Розділ 1: Стан громадського сектору малих міст ..	5
Розділ 2: Системний підхід до інформаційного забезпечення громадського сектору.....	11
Розділ 3: Заклади культури як об'єкти соціального партнерства для створення інформаційно- методичної мережі	16
Розділ 4: Підготовка культпрацівників до інформаційно-консультативної діяльності..	27
Розділ 5: Характеристика основних компонентів ІММ	30
Розділ 6: Стратегія розвитку ІММ для громадського сектору	47
Розділ 7: Висновки	59
Література	61
Додатки	62
Інформація про Фонд Євразія	62
Інформація про Центр підтримки творчих ініціатив.	65
Інформація про авторів	68

Вступ.

Останні роки нашого життя переконливо продемонстрували, що демократична трансформація українського суспільства неможлива без спільних зусиль активних громадян, об'єднаних в громадські та благодійні організації, влади, представників бізнесу та ЗМІ. Ідеєю, що може об'єднати усі різноманітні сили нашого суспільства є вирішення соціальних проблем, а найбільш вдалою формою є розвиток місцевих громад. Саме тому автори видання намагалися донести до читача позитивний досвід діяльності Центру підтримки творчих ініціатив, який спромігся побудувати на засадах соціального партнерства інформаційно-консультативну мережу в державних закладах культури, діяльність якої спрямована на задоволення інформаційних та організаційних потреб, що виникають в місцевих громадах в процесі вирішення соціальних проблем. Дуже важливим для діяльності Центру підтримки творчих ініціатив було те, що на протязі 1999-2004рр. організацію підтримували Міжнародні благодійні інституції, зокрема Фонд Євразія, який постійно надавав ресурси для діяльності та інституційного розвитку ресурсних центрів України (до мережі яких в 1999 році приєднався ЦПТІ). Така допомога дозволила нам працювати дотримуючись високих стандартів в роботі, розвивати кадровий потенціал організації. Саме це і стало одним з головних чинників нашого успіху.

Л. Станкевич

Президент Центру підтримки творчих ініціатив

Розділ 1. Стан громадського сектору малих міст.

Трансформація українського суспільства виявила цілий ряд проблем, що вимагають негайного вирішення, а саме:

- о соціальна незахищеність найбільш вразливих верств населення (ветерани, інваліди, самотні матері, безпритульні діти, особи без визначеного місця проживання та ін.);
- о поширення ВІЛ-інфекції, СНІДу, алкоголізму, наркоманії;
- о скорочення тривалості життя в результаті екологічних катастроф, відсутності ефективної системи охорони здоров'я населення та пропаганди здорового способу життя;
- о обмеженість стабільних ресурсів для відродження національної культури, збереження об'єктів культури і пам'ятників історії та архітектури;
- о безробіття та багато чого ін.

Вирішення цих проблем на локальному рівні належить до компетенції органів місцевого самоврядування (ОМС). Відомо, що ефективність діяльності органів влади значно підвищується, якщо вона підкріплена активністю самих громадян. Конституція гарантує мешканцям сіл, селищ і міст право на самостійне вирішення питань місцевого значення. Своєрідність сучасного етапу розвитку українського суспільства полягає в тому, що на цей час виникає багато громадських недержавних організацій (НДО), що мають бажання брати активну участь у соціальних перетвореннях. Наприклад, наведемо кілька пропозицій, висунутих лідерами НДО на одному із семінарів [1]:

о створення сучасно обладнаного центру для навчання молоді за напрямками: спорт, культура та інформатика; о проведення масштабної акції по очищенню басейну річки Інгул з метою сприяння поліпшенню екологічної ситуації в м. Кіровограді; о створення оздоровчого комплексу для реабілітації дітей, молоді та жінок, що постраждали від насильства в родинах; о організація роботи телефонної служби для надання спеціальної консультативної допомоги населенню з питань наркоманії, гінекології-андрології, насильства, право захисту; о створення інформаційного центру по працевлаштуванню; о випуск та розповсюдження серед інвалідів газети, що висвітлює основи соціального захисту цієї категорії громадян та діяльність їх громадських організацій. Не обговорюючи зміст цих пропозицій, зазначимо, що приклади подібних ідей демонструють тенденцію суспільства до посилення у ньому позицій громадських ініціатив, тобто ми бачимо, що функції організації життя і діяльності різних груп населення, які довгий час були прерогативою держави, відтепер виконує і громадськість. Отже, потреба побудови демократичного громадянського суспільства наповнила новим змістом діяльність громадських організацій, благодійних фондів та ініціативних груп. Як відомо, усі ці структури одержали назву недержавного (третього) сектору, а організації, що входять до нього - громадських чи недержавних (НДО). Третій сектор обґрунтовано вважається «...головним

джерелом реальної демократизації українського суспільства, його самоорганізацією, реальним самоврядуванням, взаємодопомогою» [2, с.68].

Громадські організації відіграють істотну роль у розбудові демократичного суспільства. Кількісний ріст НДО супроводжується якісними змінами. В Україні з'явився консолідований громадський рух, що охоплює всі сфери суспільного життя: просвітницьку, наукову, спортивну, охорону здоров'я, екологію, захист соціальних прав різних груп населення та ін. Організації третього сектору, що ефективно працюють, налагоджують зв'язки з державними структурами і бізнесом, активізують громадські творчі ініціативи і тим самим виконують стабілізуючу функцію, допомагаючи вирішенню складних соціальних проблем. Разом з тим результати спеціальних досліджень [3,4,5] виявили протиріччя між об'єктивно існуючою потребою у демократизації суспільного життя і низьким рівнем активності по відношенню до громадської діяльності. До того ж великого значення це протиріччя набуває в малих містах і районних центрах. Місцеві громади досить часто виявляються не готовими до повноцінного виконання функцій, що їм делеговані законодавчими актами в аспекті самостійного вирішення соціальних проблем. Дане явище багатогранне. Так, комплексні дослідження стану третього сектору, проведені Центром підтримки творчих ініціатив (ЦПТІ) в різні роки - в Кіровоградській (1999), Дніпропетровській (2001) і Миколаївській (2002) областях виявили загальні негативні тенденції: о низький рівень організаційного розвитку і неефективність керування НДО проявлявся в тому, що переважна більшість організацій не мали стратегічного

- плану розвитку, значна кількість респондентів розпливчато формулювали місію своєї організації і ті;
- о відсутність інформаційних технологій, а також інформації про донорські організації, дефіцит методичної літератури з актуальних проблем діяльності НДО, зменшували рівень життєздатності багатьох громадських організацій;
  - о діяльність НДО слабо висвітлювалася ЗМІ (присвячувалося приблизно 0,5% публікацій). Недостатня поінформованість населення про діяльність громадських організацій була однією з причин відсутності підтримки громадських ініціатив з боку місцевої громади.
  - о у зв'язку з відсутністю взаємозв'язків та міжрегіонального обміну досвідом між НДО найбільш активні громадяни, які бажають діяти в напрямку позитивної зміни свого соціуму, не маючи інформації про успішне рішення аналогічних проблем в інших регіонах, затратили багато сил, енергії і часу, замість того, щоб адаптувати вже наявний позитивний досвід до місцевих умов;
  - о слабкість матеріально-технічної бази організації. На це вказали 91 % респондентів. У виборі шляхів рішення цієї проблеми респонденти поклали надії, в основному, на закордонних грантодавців, ігноруючи при цьому такі важливі джерела, як місцева влада і бізнес;
  - о слабкий розвиток механізмів взаємодії НДО з державними структурами, владою, бізнесом. Спільні проекти з бізнесом фактично були відсутні, лише іноді (4%) проводилися одноразові акції з комерційними

структурами, зрідка НДО приймали участь у реалізації благодійних програм, ініційованих бізнесом. Що стосується зв'язку з державними установами і структурами, то в малих містах і районних центрах громадські організації традиційно зверталися по допомогу в заклади культури, які зберігають достатньо підготовлений кадровий потенціал. Вирішення даних проблем можливо здійснювати різними шляхами.

Для підвищення життєздатності НДО за рахунок професіоналізації їхньої діяльності, лідери громадських організацій малих міст і районних центрів іноді беруть участь у тренінгах, що проводяться у регіональних центрах або ж у столиці. Але через епізодичність даної форми підвищення професійності, відсутність сталої системи громадської освіти ті, хто навчається, не одержують базових, системних знань, вмінь та навичок, які вони могли б використовувати для вирішення різноманітних соціальних проблем місцевої громади.

Основним інструментом інформаційного забезпечення вирішення соціальних проблем на місцевому рівні традиційно вважаються засоби масової інформації. У ЗМІ є певна кількість матеріалів, що висвітлюють проблеми місцевого соціуму: алкоголізм, наркоманія, соціальна незахищеність дітей-сиріт, інвалідів і т.д. Разом з тим, як показали результати нашого дослідження, ці публікації обмежуються лише постановкою проблеми, тобто описом зовнішньої ситуації, у якій живе людина. У зв'язку з тим, що ці повідомлення не підкріплені викладом можливих шляхів зміни ситуації, у читача виникає лише обурення, що не набуває вірного напрямку і сили.

Інформаційно-методичну допомогу організації малих міст і районних центрів, як правило, одержують через сервісні програми, що здійснюються регіональними ресурсними центрами (РЦ), або іншими інфраструктурними НДО. Проте використання цього потенціалу громадськими організаціями, що знаходяться в районних центрах, ускладнено через відсутність у них сучасних засобів комунікацій і навичок в області інформаційних технологій. Окрім того, місцеві НДО потребують не тільки сервісних послуг, але й інновацій.

Отже, наведені вище шляхи подолання негативних тенденцій у розвитку громадських організацій малих міст і районних центрів мають або локальний, або нестабільний результат. Ця обставина є однією з причин слабого впливу НДО на процеси позитивних зрушень в місцевій громаді. Саме на зміну цієї ситуації була спрямована діяльність Міжрегіонального Центру підтримки творчих ініціатив (ЦПТІ), коли в 1999 році він почав функціонувати як Ресурсний Центр для НДО кіровоградського регіону. Підвищення творчої активності та ініціативи окремих груп населення у вирішенні ними складних соціальних проблем бачилося нам у створенні сприятливих, оптимальних умов для функціонування і розвитку НДО, що віддалені від столиці та обласних центрів.

Розділ 2. Системний підхід до інформаційно - методичного забезпечення громадського сектору.

При пошуку стратегії інформаційно-методичного забезпечення громадського сектору ми виходили з наступних припущень: о участь громадян малих міст і сільської місцевості у розбудові громадянського суспільства стала би більш активною за умов наявності в регіоні центру, що виконував би інтегруючу та інформаційно-консультативну функції на основі між секторного партнерства з державними закладами культури; о активність громадян у вирішенні ними соціальних проблем значно зросте, якщо інформаційно-методичне забезпечення процесу соціального розвитку територіальних громад буде здійснюватися на основі системного підходу. В рамках загальної теорії систем сама система розглядається як деяка єдність, що складається з окремих елементів, пов'язаних між собою в ціле визначеними відносинами (взаємодіями) і обмежуваними ці відносинами умовами. (Аверьянов А.Н., Урманцев Ю.А.)

Об'єкт (явище) можна назвати системою в тому випадку, якщо в ньому наявні обов'язкові передумови (умови): *існування* - як простір, час, рух (або комбінація цих форм); *множина об'єктів* - як свого роду "будівельний матеріал";

єдине - як деяка однакова та істотна властивість для даних об'єктів ("будівельного матеріалу");

єдність - як відношення між об'єктами, завдяки якому виникають нові для них і для всієї сукупності властивості;

як відокремленість даної сукупності об'єктів від усіх інших сукупностей;

достатність - "будівельного матеріалу" і умов (кількості об'єктів і основ).

Інформаційно-методичне забезпечення процесу соціального розвитку територіальних громад, здійснюване ЦПТІ, можна назвати системою, оскільки воно відповідає всім перерахованим вище умовам.

По-перше, ЦПТІ чотири рази визначився в часі і просторі. У 1998-1999 р. розроблялася модель інформаційно - методичної мережі (ІММ) для НДО на базі регіональних закладів культури і механізми соціального партнерства з ними. У 1999-2001 р. здійснювалася апробація розробленої моделі в Кіровоградській області. У 2001-2002р. модель ІММ впроваджувалася в Дніпропетровській області. З 2003р. і до цього часу ІММ модифікується, на місцях створюються умови для організації роботи центрів громадської активності (ЦГА).

По-друге, інформаційно-методична мережа складається з безлічі об'єктів як свого роду "будівельного матеріалу". Основними структурними елементами регіональної мережі є інформаційно-методичний центр (регіональний ресурсний центр для НДО або інша організація) і 20 інформаційно-консультативних пунктів (ІКП).

По-третє, ІММ варто розглядати як єдине ціле, так як всі її структурні елементи мають однакові та істотні для неї властивості, обумовлені, перш за все, їх інфраструктурним призначенням: інформаційно-методичний центр (ресурсний центр), і інформаційно-консультативні пункти за допомогою інформаційно-консультативних і навчальних технологій обслуговують громадян місцевої громади у

вирішенні ними соціальних проблем. Єдності системі надають також властивості, притаманні як закладам культури, так і організаціям третього сектору: неприбутковість і корисність для суспільства.

По-четверте, ІММ представляє собою єдність, тому що серед структурних елементів мережі виникають нові особливості, що відрізняють її від інших сукупностей. Інформаційно-консультативні пункти через свою незалежність не вступають між собою в ієрархічні зв'язки, однак, завдяки координуючій і направляючій діяльності ресурсного центру, мають однакові особливості в змісті, формах і методах роботи з ініціативними громадянами місцевої громади. В цьому випадку інформаційно-методична мережа являє собою єдність, що, з одного боку, обумовлено спільністю загальної мети, до якої прагне кожен компонент мережі, з іншого боку - неподільністю кожного її елемента.

По-п'яте, кількості структурних одиниць і умов, у яких вони функціонувати, виявилось досить для досягнення загальної мети.

Відповідно до вимог системного підходу, ми передбачили можливості для поетапного розвитку інформаційно-методичної мережі. При цьому під розвитком ми розуміли перехід від нижчого до вищого, від простого до складного - перехід, при якому поступові кількісні зміни приводять до змін якісних. Принцип розвитку дозволив визначити життєві цикли інформаційно-методичної мережі.

Для першої фази характерним була поява в соціальному середовищі нових елементів громадянського суспільства, що оформлялися у визначені структури. Це, з одного боку,

група представників різних НДО м. Кіровограда, що ініціювала процес зміни ситуації в інформаційному забезпеченні громадських організацій малих міст і районних центрів. На основі спільності цього інтересу група об'єдналася, створивши Центр підтримки творчих ініціатив. З іншого боку, під впливом цієї групи, на місцях при районних будинках культури стали формуватися структури, що стали прообразами інформаційно-консультативних пунктів для НДО. Структури були ще аморфними, зв'язки між ними носили непостійний характер. Система в цей час знаходилася в стані переходу від можливого до реального.

На другій фазі здійснився перехід до реального. Була створена інформаційно-методична мережа з координуючим центром (РЦ) та ІКП, розташованими в малих містах і районних центрах. Зв'язки між структурними елементами носили стійкий характер. Здійснювався прямий вплив Ресурсного центру на ІКП (інформування, консультування, реалізація освітніх програм). У свою чергу, інформаційно-консультативні пункти впливали на місцеве середовище, створюючи інформаційну підтримку громадським організаціям і ініціативним групам. По каналах зворотного зв'язку в Ресурсний Центр надходили відомості про ініціативи громадян на місцях. Ця інформація систематизувалася, узагальнювалася, публікувалася в періодичному виданні "НДО - Інформ" і поширювалася в місцевих громадах.

На третій фазі під впливом зовнішніх та внутрішніх причин у системі інформаційного забезпечення зароджуються нові зв'язки зі значущим соціальним оточенням, що, набуваючи усе більш стійкого характеру,

призводять до того, що в рамках старої системи зароджуються нові структурні елементи: Агентство соціальної інформації (РЦ для ЗМІ); координаційний центр інформаційно-консультативних пунктів, інформаційно-методичний Центр для НДО (на базі обласної дитячо-юнацької бібліотеки), окрім цього виникає новий механізм інформаційного обміну з використанням мережі Інтернет. На четвертій фазі елементи, що виникли на попередньому етапі, завершують своє структурне оформлення, набувають стійкості. В той же час відбувається трансформація старих елементів інформаційно-методичної мережі, перетворення їх у якісно нові, за своїм призначенням структури: Центр підтримки творчих ініціатив з Ресурсного центру перетворюється в соціальну лабораторію, а ІКП прагнуть набути статусу Центрив громадської активності.

Розділ 3. Заклади культури, як об'єкт соціального партнерства по створенню інформаційно-методичної мережі.

На початку 1998 р. група представників окремих НДО міста Кіровограда зіткнулася з проблемою інформаційної ізольованості третього сектора регіону від процесів, що відбувалися в інших частинах України. Це мало наслідком повільні темпи розвитку НДО, особливо помітні на фоні великих міст і Західної України. Дуже обмежена кількість організацій, підтриманих міжнародними фондами, мали гарні стартові умови, але при цьому були «закритими» для інших. Так НДО, розташовані у малих містах і районних центрах, фактично були виключені з національного, регіонального і місцевого інформаційного простору, що приводило до нестійкості їхнього існування.

Для підвищення життєздатності НДО Кіровоградського регіону ми вибрали заклади культури як об'єкт соціального партнерства і на базі цих структур розробили модель інформаційно-методичної мережі. При виборі об'єкта партнерських відносин ми керувалися не тільки життєвим здоровим глуздом, але і результатами наукового аналізу потенційних можливостей передбачуваних партнерів.

В сучасних умовах партнерські відносини між різними соціально-економічними об'єднаннями є одним зі шляхів підвищення ефективності їхньої діяльності. Партнерство-це взаємовигідні відносини між двома чи більшою кількістю організацій, кожна з яких при цьому зберігає свою самостійність і незалежність. Партнерські відносини оформляються документально на договірній основі і спрямовуються на реалізацію загальних цілей і задач. 3

огляду на цю обставину, ми вважали за доцільне порівняти **мотиваційно-цільові установки суб'єктів соціального партнерства** по ознаці їхньої подібності (близькості). До загальних моментів у цьому аспекті ми віднесли наступне:

- о *тісна співпраця у реалізації кінцевої мети діяльності*, а саме: формування якісно нового, більш гуманістичного і культурного способу життя місцевої громади; цивілізовані перетворення у всіх сферах її життя, досягнення морально-естетичної консолідації духу народу, підвищення його ініціативності, творчості і здатності до самовираження;
- о *близькість ціннісних орієнтацій*, що в свою чергу обумовлюють спільність більш приватних цілей (завдань), що стоять між суб'єктами партнерських відносин. У таблиці № 1 наведена характеристика загальних цінностей і завдань громадських організацій і установ культури:

Таблиця 1. Типи, категорії цінностей та завдання для НДО та закладів культури

ТИПИ ЦІННОСТЕЙ	КАТЕГОРІЇ ЦІННОСТЕЙ	ТИПИ ЗАВДАНЬ ДЛЯ НДО ТА ЗАКЛАДІВ КУЛЬТУРИ
Соціальні	Доброзичливі, дружні відносини, в основі яких спільність інтересів; відсутність конфліктів	Соціальна відповідальність відносно результатів діяльності, а також засобів отримання прибутку. Сприятлива атмосфера в організації, закладах культури.
Економічні	Корисність. Практичність. Накопичення матеріального та духовного багатства.	Отримання прибутку, що використовується для саморозвитку. Збільшення кількості суспільно-активних громадян, що бажають бути реальними учасниками побудови відкритого суспільства та затвердження демократичних цінностей.

Естетичні	Естетична гармонія. Форма та симетрія.	Формування широких, якісних та дієвих естетичних потреб: морально-естетичне відношення до широкого кола явищ; вміння знаходити красиве не тільки в мистецтві, але і в оточуючому житті, у відносинах між людьми; вміння додавати елементи прекрасного у відносини між людьми, оточуючу обстановку і ті.
Теоретичні	Істина. Знання. Мислення.	Оволодіння актуальними знаннями для вирішення професійних завдань, задоволення своїх інтересів, а також формування творчого мислення.

о *Спільність мотиваційних спонукань* членів

НДО і працівників культури, для яких значущими є не тільки економічні, власницькі цілі, але і престиж, творчість, альтруїзм.

Спільність мотиваційно-цілевих установок суб'єктів партнерських відносин впливає і на **подібність змістовного компонента діяльності** НДО і закладів культури. І це не випадково. Адже і ті, і інші виконують ту саму функцію: задовольняють, формують і розвивають соціальні, творчі, національно-культурні інтереси населення. Ось чому найбільш поширені напрямки діяльності громадських організацій (робота з молоддю, жінками, ветеранами, з родиною, захист навколишнього середовища, просвітницька діяльність, мистецтво та ін.) у тій чи іншій формі (об'єднання по інтересах, клуби дозвілля, літературно-музичні вітальні, клуби ерудитів та ін.) реалізуються у діяльності установ культури.

Іноді представники того чи іншого напрямку діяльності НДО використовували потенціал районних будинків культури (РБК) для реалізації своїх програмних цілей (своїєї місії) чи, навпаки, надавали послуги закладам культури.

Втім, така взаємодія носила стихійний, неорганізований характер. Для упорядкування цього процесу співробітництва і надання йому цілеспрямованості та організованості ми вирішили, насамперед, вивчити ринок послуг, що у перспективі може зацікавити майбутніх партнерів. З цією метою ми проаналізували потенційні можливості кожної сторони партнерської взаємодії. В основу напрямків аналізу були покладені структурні елементи організації: особистісний чи кадровий (людські ресурси); матеріально-технічний (матеріальні ресурси); інформаційний (інформаційні ресурси); організаційний (інтеграція внутрішнього і зовнішнього середовища).

Особистісно-кадровий потенціал закладів культури містить у собі кількісний і професійний склад творчих працівників культури, їхніх організаційно-господарських помічників і співробітників, а також адміністративно-управлінський апарат.

Аналіз статистичних даних кадрового потенціалу закладів культури Кіровоградської області на 1 січня 1998 року показав, що якісний склад працівників досить високий: 91 % з числа, що працювали, мали середню чи вищу освіту. Що стосується клубних працівників, то фахівці з освітою склали тут 81,1 %. При цьому багато працівників мали не тільки високий освітній ценз, але і були носіями передового новаторського досвіду організації клубної справи, який вони придбали ще в попередню епоху. Не тільки в області, але й в Україні були відомі своїми творчими ініціативами працівники багатьох РБК, що створили при клубах своєрідні фольклорно-етнографічні центри, де проводилася цікава робота з аматорами народного мистецтва. Олександрівський РБК і його співпрацівники

були опорно-експериментальною установою по роботі з молоддю, і сьогодні тут функціонують молодіжне творче об'єднання «Веселка», клуб ерудитів, молодіжний театр. Клубні працівники Вільшанського, Новгородківського, Онуфрієвського, Голованівського районів накопичили цікавий досвід роботи з об'єднаннями ветеранів війни і праці. На базі районних будинків культури під керівництвом клубних працівників діяли художні творчі колективи, що брали участь в традиційних святах мистецтв, тощо.

Вважаємо, що немає необхідності далі перераховувати творчі ініціативи і знахідки працівників закладів культури, щоб підкреслити їхній професіоналізм. Важливо звернути увагу на інше. В умовах трансформації нашого суспільства цей кадровий потенціал виявився недостатньо адаптованим до нових демократичних та ринкових тенденцій суспільного розвитку. На відміну від попередньої суспільної системи, при якій кожен крок працівників культури суворо регламентувався і мав ідеологічну спрямованість, культура незалежної України виключена зі сфери ідеології. Основи законодавства, визначаючи принципи культурної політики, затверджують пріоритет національних і загальнолюдських цінностей над класовими і політичними інтересами, а також підкреслюють неприпустимість втручання політичних партій в сферу творчості. Роками вироблена система стереотипів може бути зруйнована за допомогою посилення професійної мобільності кадрового потенціалу, що припускає зміну напрямку діяльності, перекваліфікацію і підвищення кваліфікації працівників культури. В умовах суперечливої соціокультурної ситуації в Україні, працівникам закладів культури необхідна інформація про нові наукові напрямки,

технології, методи організації клубної роботи. Фахівцям сфери культури важливо оволодіти навичками аналізу ринку для того, щоб використовувати нові форми і методи задоволення попиту споживачів.

Отже, аналіз кадрового потенціалу закладів культури дозволив виділити в ньому як сильні, так і слабкі сторони. До числа сильних сторін відносяться: досить високий освітній ценз, наявність позитивного досвіду роботи в місцевій громаді. Сформованість цього досвіду в рамках суспільних відносин, що пішли в минуле, не зменшує його переваг. Разом з тим відсутність систематичного, спеціально організованого процесу перепідготовки працівників сфери культури, негативно позначаються на їхній професійній мобільності. Серед персоналу РБК фактично були відсутні фахівці в сфері маркетингу, РК, менеджменту, тобто тих напрямків, без яких неможлива ефективна оцінка соціально-культурної активності різних груп населення й обліку її в професійній діяльності. Міжнародний досвід свідчить про те, що в умовах ринкової економіки без фахівців у зазначених вище сферах діяльності заклади культури не можуть плідно функціонувати.

Що стосується кадрового потенціалу Центру підтримки творчих ініціатив, то він формувался шляхом залучення до його діяльності фахівців, що мають досвід аналітичної, дослідницької, освітньої, методичної та організаційної роботи.

Матеріально-технічна база закладів культури містить у собі систему засобів праці: будинки, будівлі, транспорт, устаткування, музичні інструменти, реквізит та інші матеріально-технічні ресурси, необхідні працівникам для ефективного і безперебійного функціонування клубів. На

початок 1998 року мережа закладів клубного типу складала 559 одиниць, це на 56 одиниць менше в порівнянні із попереднім роком. При цьому на баланс інших відомств переданий був 1 клуб, 40 закладів взяли на утримання КСП, інші були ліквідовані. Із числа 559 приміщень спеціально побудовано для клубів було 439 приміщень, 117 було пристосовано, 248 вимагали капітального ремонту, а шість знаходилися в аварійному стані. Таким чином, у районних центрах і малих містах була достатня кількість пристосованих приміщень для колективної роботи гуртків, художньої самодіяльності, а також для організації масових заходів. Гірше були справи з матеріально-технічними ресурсами для повноцінного функціонування клубів: аудіо-і відеоапаратура залишали бажати кращого. Тільки в двох районних БК була наявна комп'ютерна техніка.

ЦПТІ на початку свого шляху мав слабе матеріально технічне забезпечення: приміщення, офісне устаткування персонал одержував у тимчасове користування від спонсорів (Народний Будинок Творчості, вищі навчальні заклади міста, місцевий бізнес).

Інформаційний потенціал РБК містить у собі специфічні ресурси - накопичені багатства культури: знання, методи, інформація про них, культурні цінності, об'єкти матеріальної і духовної культури, що мають художнє, історичне, етнографічне і наукове значення для формування національної самосвідомості українського народу, його загального і спеціального розвитку. Культурні цінності, що мають виняткове значення для формування національної самосвідомості заносяться до Державного реєстру культурного національного надбання. У районних будинках культури є бібліотеки, громадські музеї, архівні фонди. Склад

цієї частини інформаційного потенціалу мінімальний, що саме по собі є чинником, який ускладнює окремим соціальним групам громадян доступ до культурних цінностей. Низький потенціал інформаційної культури робить безпосередній вплив і на суспільну активність громадян, що слабо реалізують свої права на утворення творчих союзів, національних товариств, фондів, асоціацій і інших громадських організацій у сфері культури.

Інформаційна складова потенціалу культури відбивається також у різних оціночних матеріалах змістовно-звітного чи проблемно-орієнтованого плану. Відомо, що важливим засобом збереження, обробки і видачі інформації є використання електронно-обчислювальної техніки. Однак, як відзначалося раніше, на початку 1998 року тільки у двох з 559 закладів клубного типу була комп'ютерна техніка. Тим часом, районним будинкам культури для їхнього повноцінного розвитку необхідні систематизовані дані про результати власної діяльності, а також заклади культури, розташовані як в Україні, так і за кордоном. Інформація, що відбиває реальну картину рівня розвитку культури місцевого населення, допомогла б охарактеризувати існуючий соціально-культурний процес і властиві йому проблеми, вивчити кон'юнктуру ринку, задовольняти соціальні і культурно - дозвілеві запити, шукати нові шляхи рішення соціальних проблем. Дані про вітчизняні і закордонні заклади культури можна одержати з інформаційного простору за допомогою Інтернет, до мережі якого районні будинки культури фактично не мали доступу.

Таким чином, для інформаційного забезпечення діяльності закладів культури їм необхідно, насамперед, мати

налагоджену інформаційну службу, обладнану комп'ютерною технікою. При цьому необхідно враховувати, що техніка може залишитися мертвим капіталом без фахівців в сфері інформаційних технологій.

Центр підтримки творчих ініціатив вже на початку свого шляху мав непогану бібліотеку, що містила інформацію про розвиток громадського сектора в Україні і за кордоном. Важливим інформаційним ресурсом для організації була мережа Інтернет. В організації працювали висококваліфіковані фахівці, що володіли методами оптимального вибору пошукових засобів, необхідних ресурсів Інтернет, а також володіли технологією створення власних Інтернет - ресурсів для інформаційного забезпечення процесу вирішення соціальних проблем. Для популяризації і просування своїх ідей ЦПТІ в той період активно зміцнював зв'язки з громадськістю за допомогою використання традиційних форм взаємозв'язку НДО і ЗМІ.

Організаційна складова потенціалу закладів культури виконує ті ж функції, що і звичайна комбінація виробничих процесів у системі продуктивних сил суспільства. Проте функціонування РБК має свою специфіку навіть у порівнянні з іншими закладами культури. Сутність організаційної складової потенціалу РБК полягає в тому, що вона, з одного боку, поєднує всі раніше розглянуті елементи (кадровий, матеріально-технічний, інформаційний), а з іншого - створює умови для зв'язку із суміжними закладами культури і зовнішнім соціальним середовищем, у тому числі з громадськими організаціями свого регіону й інших споживачів благ і послуг РБК. Те ж саме відноситься і до ЦПТІ. Організаційна структура інформаційно-методичного центру багато в чому

визначається комбінацією кадрового, матеріально-технічного й інформаційного компонентів, а також зв'язками з іншими НДО, державою, бізнесом і ЗМІ.

Аналіз структурних потенціалів закладів культури і ЦПТІ дозволив нам визначити взаємну вигоду суб'єктів партнерських відносин.

Таблиця №2 Структура взаємних послуг суб'єктів соціального партнерства.

Структурний потенціал	ВИД ПОСЛУГ	
	ЦПТІ районним будинкам культури	Районні будинки культури ЦПТІ та іншим НДО
Кадровий	Підвищення професійної мобільності шляхом розширення профілю працівників культури (методист інформаційно - консультативного пункту для НДО; менеджменту культури та ін.)	Підвищення професіоналізму лідерів НДО шляхом надання інформаційно-консультативних послуг членам НДО та їх лідерам
Матеріально-технічний	Офісне обладнання. Приміщення для: консультацій стажувань	Приміщення для: консультування НДО; проведення освітніх програм; заходів НДО; апаратура для обслуговування заходів НДО.
Інформаційний	1. Сучасні знання та досвід діяльності некомерційної сфери в умовах ринку 2. Інформація про донорські програми в сфері культури 3. Інформаційні можливості Інтернет 4. Поповнення бібліотечних фондів	1. Знання місцевого соціального оточення та навички роботи з ініціативними групами. 2. Об'єкти матеріальної та духовної культури, що мають художнє значення, а також використання їх (об'єктів) навичок для впливу на масову свідомість.

Після визначення взаємної вигоди від взаємодії передбачуваних суб'єктів партнерських відносин, необхідно було подбати про розробку механізму цієї взаємодії. Вивчення закордонного досвіду, а також специфіки роботи організацій, розташованих у малих містах

і районних центрах, привело нас до переконання, що найбільш оптимальним підходом для наших умов буде мережева організація діяльності.

Передбачалося, що основним структурним елементом інформаційно-методичної мережі (ІММ) буде *регіональний інформаційно-методичний центр* (ЦПТІ), розташований у Кіровограді, що відіграє координуючу і інтегруючу роль в інформаційному забезпеченні процесу соціального розвитку територіальних громад регіону. На місцях, тобто в малих містах і районних центрах, на базі РБК планувалося створити інформаційно-консультативні пункти (ІКП), що були б представницькою структурою ЦПТІ і поєднували місцеві недержавні організації, ініціативні групи, надаючи їм різнопланову інформаційну і консультативну допомогу. Схематично ІММ можна зобразити так.

Схема №1 Інформаційно-методична мережа для НДО на базі закладів культури.

Розділ 4. Підготовка працівників культури до інформаційно-консультативної діяльності.

Визначення основних системоутворюючих компонентів інформаційної мережі дозволило нам розпочати безпосередньо послідовно-поступальний розвиток партнерських відносин ЦПТІ з закладами культури. Спочатку ми проводили *мотиваційно-підготовчу роботу*, мета якої полягала в тому, щоб викликати у потенційного партнера позитивне відношення до третього сектору й організацій, що входять до нього; сформувані у працівників культури суспільну думку, ціннісні установки, завдяки яким НДО будуть сприйматися як реальна сила, орієнтована на благо суспільства в цілому чи його окремих груп.

Мотиваційно-підготовча робота проводилася за спеціально розробленою методикою і містила в собі наступні аспекти:

- презентація ЦПТІ перед працівниками закладів культури;
- вивчення Центром підтримки творчих ініціатив кадрового, матеріально-технічного та інформаційного потенціалу закладів культури;
- ознайомлення працівників культури з третім сектором в Україні та організаціями, що створюють його інфраструктуру;
- рекомендації працівникам будинків культури напрямків надання посильної методичної допомоги НДО району.

Вирішення цих задач здійснювалося шляхом встановлення ділових контактів ЦПТІ з працівниками обласного управління культури, обласного Будинку

народної творчості. Під час ділових переговорів з керівництвом закладів культури ми намагалися довести необхідність співробітництва НДО і районних БК, показати спільність інтересів і можливість одержання двосторонньої користі.

На обласних семінарах, проведених управлінням культури для працівників клубних закладів, ми виступали з повідомленнями, метою яких було поінформувати аудиторію про діяльність НДО, виробити позитивне ставлення до них і визначити межі можливого взаємовигідного між секторного співробітництва. Одним із шляхів вирішення цього завдання було поширення серед працівників РБК інформації про діяльність ЦППІ.

Важливим напрямком мотиваційно-підготовчого етапу було виявлення працівників РБК, котрі виявляють інтерес до ідеї встановлення партнерських відносин із НДО та володіють необхідними здібностями для надання їм консультативної допомоги на місцях. Для цієї групи клубних працівників ЦППІ проводив семінари, у яких брали участь і представники НДО області. Тематика семінарів включала наступні проблеми: о перспективи фінансування у неприбутковій сфері; о можливості і перспективи соціального партнерства; о діалог громадських організацій і клубних закладів. Усе це сприяло формуванню у працівників районних Будинків культури психологічної готовності до ухвалення рішення про необхідність здійснення взаємовигідних партнерських відносин із ЦППІ і НДО. ЦППІ, у свою чергу, визначився із вибором партнерів для реалізації своєї місії. Було відібрано 20 Будинків культури або бібліотек, що склали

базу для розвитку інформаційно-консультативної мережі НДО регіону.

Далі проводилася організаційна робота зі співробітниками РБК, що прийняли рішення про взаємодію з НДО. Був підготовлений проект відповідного акту у вигляді протоколу про наміри щодо соціального партнерства. Проект цього документа обговорювався колективами районних будинків культури, після внесення в нього відповідних змін приймалося остаточне рішення про соціальне партнерство.

Після офіційного ухвалення рішення про соціальне партнерство була проведена ділова нарада з методистами - консультантами ІКП. Тема наради була заздалегідь визначена, щоб учасники могли професійно підготуватися і продумати свої пропозиції. Нарада завершилася врученням представникам РБК папок із інформаційно-методичними матеріалами для ІКП.

Отже, з позиції «життєвого циклу» системи перший етап нашої роботи можна охарактеризувати, як підготовчий, оскільки нові елементи (ЦППІ та інформаційно-консультативні пункти при РБК) створювали нову якість, нову структуру - *інформаційно-методичну мережу для регіональних НДО*. Взаємозв'язки між цими елементами носили ще нестабільний характер, і тому нова система знаходилася якраз на грані переходу можливого у дійсне.

5. Характеристика основних компонентів інформаційно-методичної мережі.

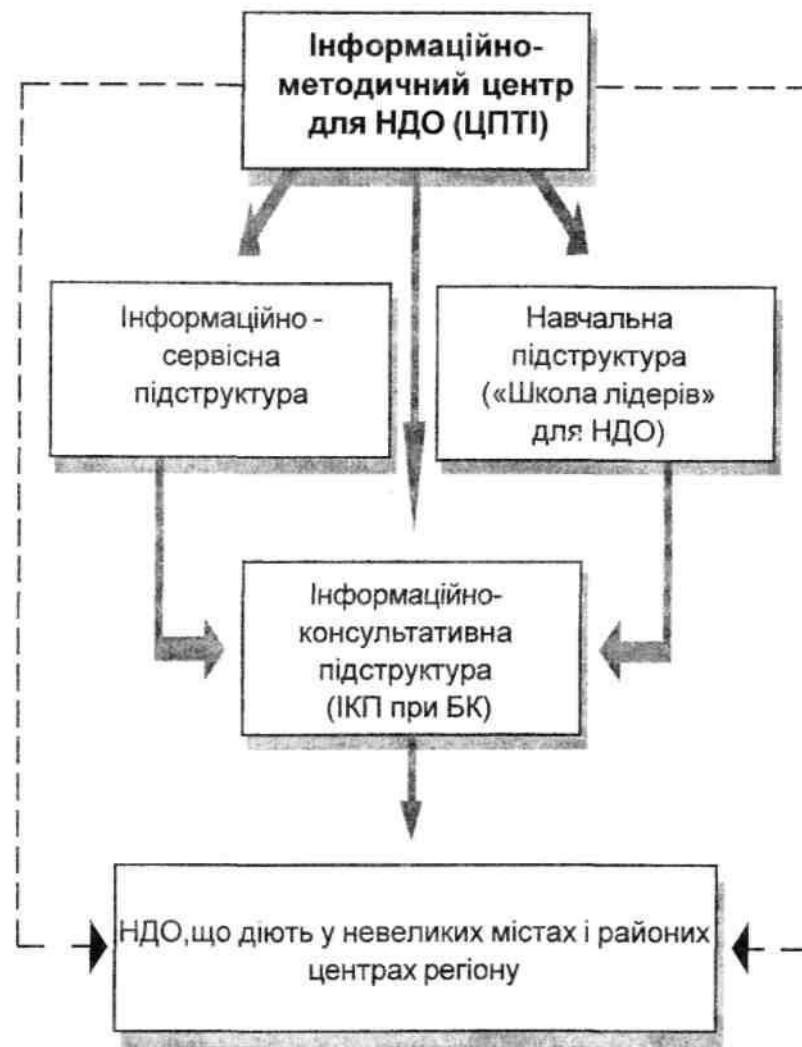
Період 1999-2001 рр. Здійснювалася апробація моделі інформаційно-методичної мережі. Реалізація цього проекту стала можливою завдяки підтримці Фонду Євразія, інших благодійних організацій, а також Міністерства культури і мистецтв України. В цей період були поставлені наступні завдання:

- о створити сприятливі умови для своєчасного використання регіональними НДО інформаційних ресурсів вітчизняних і закордонних громадських організацій;
- о підвищити професіоналізм кадрового потенціалу регіональних НДО.

Направляючу і регулюючу роль в інформаційно-методичній мережі області відігравав інформаційно-методичний центр (ІМЦ), у діяльності якого спочатку можна було виділити три функціональних напрямки: інформаційно-сервісний, інформаційно-консультативний, освітній.

Системоутворюючим компонентом ІММ був інформаційно-консультативний пункт, що виконував функції, подібні до функцій інформаційно-методичного центру, хоча і трохи відмінні за змістом. Одиначний елемент (стосовно до одного району) функціональної структури інформаційно-методичної мережі можна зобразити за допомогою наступної схеми:

Схема №2. Функціональна структура інформаційно-методичної мережі.

Розглянемо функції і зміст діяльності кожного структурного елемента мережі окремо.

Інформаційно-консультативний пункт, як соціальний партнер інформаційно-методичного центру (ЦПТІ), надає місцевим недержавним організаціям, ініціативним групам різнопланову інформаційну і консультативну допомогу, що сприяє активізації їх діяльності і, як наслідок, становленню і розвитку демократичного громадянського суспільства в Україні. Головна мета ІКП полягає у консолідації зусиль громадських організацій, підвищенні соціальної активності населення у вирішенні соціальних проблем місцевого значення.

Усього в Кіровоградському регіоні було створено двадцять ІКП, де постійно діяли методичні кабінети, причому в дев'яти з них ЦПТІ проводив заняття «Школи лідерів». Більшість структурних елементів мережі утворилися на базі РБК (17). А для визначення можливостей партнерства з іншими видами установ культури два ІКП було створено на базі бібліотек і один при районному відділі культури.

Завдання ІКП збігаються з тими, що вирішує Ресурсний центр. А саме:

- о створення у рамках місцевої громади сприятливих умов для своєчасного використання інформаційних ресурсів вітчизняних і закордонних НДО;
- о підвищення професіоналізму кадрового потенціалу громадських організацій свого району. Для рішення вищезазначених завдань ІКП надає різноманітні *послуги*, в рамках, що передбачені протоколами про соціальне партнерство:
  - надає приміщення для занять "Школи лідерів", індивідуального та групового консультування;

- надає необхідне устаткування для заходів, що проводяться НДО;
  - надає об'єкти матеріальної і духовної культури, що мають художнє значення;
  - надає людські ресурси (методистів-консультантів, волонтерів, експертів);
  - надає довідково-інформаційні матеріали, що наявні у методичному кабінеті (куточку) інформаційно-консультативного пункту;
  - надає право користування бібліотекою методичному кабінету ІКП;
  - поширює літературу, методичні матеріали серед НДО свого регіону;
  - вчасно інформує НДО про ситуацію, що складається у соціальній сфері;
  - проводить індивідуальні і групові консультації по різних напрямках діяльності НДО;
  - допомагає громадським організаціям встановлювати контакти із місцевими державними і комерційними структурами, а також із засобами масової інформації;
  - створює, систематично оновлює та надає місцевим організаціям і ЦПТІ базу даних НДО й ініціативних груп своєї території;
  - допомагає ЦПТІ проводити дослідження та інші заходи.
- Ефективному і якісному виконанню цих функцій сприяє підтримка, яку надає інформаційно-консультативному пункту ІМЦ (ЦПТІ), а саме:
- о забезпечує ІКП книгами, журналами, інформаційними бюлетенями, методичними

- матеріалами, а також навчальними посібниками для «Школи лідерів»;
- о надає офісну техніку, зв'язок і можливість користуватися ресурсами Інтернет, в тому числі і власними веб-сайтами;
  - о пропонує базу даних фондів, що працюють в Україні і країнах СНД, а також юридичну і бухгалтерську інформацію;
  - о для методистів-консультантів ІКП проводить консультації, семінари, стажування. Задля реалізації своїх багатопланових функцій методист-консультант ІКП вступає у суспільно-ділові відносини з:
    - персоналом ЦПТІ, членами інших громадських організацій, що розташовані на території як свого адміністративного регіону, так і за його межами;
    - представниками засобів масової інформації;
    - працівниками державних бюджетних організацій;
    - представниками комерційних структур;
    - місцевою адміністрацією та органами місцевого самоврядування.
- Виходячи з розманітності ділових зв'язків, у які вступає методист-консультант, можна сформулювати основну вимогу до нього: вміння спілкуватися. Методист-консультант повинен ефективно використовувати всі сторони спілкування:
- о комунікативну (для обміну інформацією);
  - о інтерактивну (для обміну не тільки інформацією, але і діями);

- о перцептивну (для сприйняття емоційного стану співрозмовника і встановлення на цій основі взаєморозуміння).
- Вміння спілкуватися є професійно значущим для працівника закладу культури, і він використовує його як для виконання своїх безпосередніх функцій, так і при співпраці з НДО.
- Що ж стосується основного завдання методиста-консультанта ІКП, то це своєчасне інформування і консультування членів НДО й активних громадян з актуальних проблем їхньої громадської діяльності. Багатоаспектність цієї роботи вимагає від методиста-консультанта різнопланових знань щодо зарубіжного та вітчизняного досвіду недержавних організацій. Разом з тим, він має бути поінформованим щодо громадського життя свого регіону.
- Методисту-консультанту важливо цілеспрямовано доводити до місцевих громадських організацій усе нове і передове, що існує у практиці добровільних громадських об'єднань, створених на основі спільних інтересів. Всебічні, глибокі знання, отримані на основі досвіду роботи в культурно-просвітніх установах, дозволяють методисту-консультанту усвідомити об'єктивні і суб'єктивні труднощі в діяльності місцевих НДО і надати їм своєчасну інформаційно-консультативну допомогу при вирішенні актуальних проблем найближчого соціального оточення.
- Одним із завдань методиста-консультанта є зміна стереотипного ставлення громадян до НДО як до формальних структур, які нічого не змінюють у соціальному середовищі. Адже причина такого стану полягає у недостатній поінформованості населення. Ефективною

формою зміни традиційного ставлення до НДО як до формальних структур є проведення на базі ІКП заходів окремих організацій чи груп НДО, об'єднаних загальним пріоритетним напрямком (наприклад, освіта, правозахисна діяльність, молодіжні рухи та ін.). Присутність на таких заходах громадян, представників органів місцевого самоврядування, державних установ і бізнесу дозволяє їм переконатися, що конструктивна взаємодія з НДО допоможе вирішити проблеми, що з деяких причин не можуть бути вирішені в дезінтегрованій громаді. У той же час, об'єднавши власні зусилля з недержавним сектором, налагодивши з ним партнерські відносини, можна істотно вплинути на процес вирішення місцевих соціальних проблем.

Приміщення, надані районними Будинками культури для ІКП, відповідним чином оформлюються у вигляді *методичного кабінету*. Тут має бути бібліотечка теоретичної і методичної літератури, що вимагає постійного оновлення та поповнення новими виданнями: добірка журнальних статей, інформаційних бюлетенів і газет НДО, що видаються у різних регіонах України, списки рекомендованої літератури, тематичні картотеки книг, довідники по окремих напрямках діяльності громадських організацій (освіта, культура, мистецтво й ін.), нормативно-правові документи, що регулюють діяльність громадського сектора.

З огляду на ту обставину, що друковані видання є основним джерелом інформації про розвиток громадського сектора, і саме з публікацій громада довідується про актуальні соціальні проблеми і можливі шляхи їх вирішення, найбільш серйозна увага повинна приділятися складанню

бібліографії з короткою анотацією кожного джерела. При цьому в інформаційному просторі НДО виділяються наступні групи джерел:

о нормативно-правові документи, що регулюють діяльність НДО; о книги, присвячені дослідженню однієї проблеми (монографії); о навчально-методична література, адресована персоналу і лідерам НДО; о довідкова література, представлена брошурами, що містять базову інформацію регіональних НДО; о дайджести; о брошури по визначених проблемах діяльності громадських організацій; о матеріали наукових і науково-практичних конференцій; о періодичні видання засобів масової інформації третього сектора. о тренінгові матеріали.

Координує роботу з пошуку, добору та систематизації друкованих видань НДО інформаційно-методичний центр, персонал якого розкриває зміст друкованих матеріалів шляхом анотування, реферування і критичної оцінки. На місцях, у інформаційно-консультативних пунктах, бібліографія може складатися за наступними критеріями:

- за часом видання - поточна, ретроспективна;
- по змісту і типу - загальна, що містить літературу з усіх питань НДО, і спеціальна-по окремих напрямках їхньої діяльності.

Таким чином, інформаційно-консультативний пункт, як структурний елемент інформаційно-методичної мережі,

створює оптимальні умови для своєчасного використання периферійними громадськими організаціями інформаційних ресурсів вітчизняних і закордонних НДО, і тим самим сприяє підвищенню активності населення у вирішенні соціально-значущих проблем.

ІМЦ для НДО (ЦПТІ), як структурний елемент ІММ, виконує координуючу і спрямовуючу роль у процесі інформаційно-методичного забезпечення територіальних громад. Другий етап діяльності Центра був спрямований на підвищення життєстійкості регіональних громадських організацій шляхом інформаційного забезпечення і професіоналізації їхньої діяльності у рамках моделі між секторного партнерства. Для **інформаційно-консультативного і сервісного обслуговування ЦПТІ** надавав традиційні для інформаційно-методичних центрів види послуг, що організаційно підтримували третій сектор регіону, а саме: о інформаційне обслуговування шляхом збереження та аналізу даних про розвиток вітчизняних і закордонних організацій третього сектора, а також поширення цього матеріалу, в першу чергу, у середовищі інформаційно-методичної мережі; о надання інформації про донорські організації й умови подачі заявок; проведення інформаційних сесій за участю донорів; поширення інформації про навчальні семінари і конференції, що відбулися в Україні і за кордоном; о сервісні послуги і технічна допомога (електронна пошта, факс-зв'язок, абонентська поштова скринька, комп'ютери і копіювальна техніка, офісні приміщення);

о надання безоплатної допомоги методистам ІКП в оформленні методичних кабінетів і поширенні інформаційних матеріалів через інститут волонтеріату (студенти Кіровоградських ВУЗів); о консультативні послуги громадянам по створенню і розвитку НДО.

Специфічність інформаційно-консультативного обслуговування ЦПТІ полягала в тому, що в цьому напрямку діяльності оптимально поєднувалися прямі й опосередковані форми. При використанні прямої форми клієнт одержував інформацію чи консультацію безпосередньо від співробітників ЦПТІ та запрошених ними фахівців, або від методистів-консультантів ІКП. Опосередковане інформування і консультування проводилося в письмовій формі через періодичне видання ЦПТІ - бюлетень «НДО - Інформ», місцеву пресу, листування, прямого ефіру на радіо, ТВ чи за допомогою телефонного зв'язку.

Таким чином, в інформаційно-консультативному напрямку діяльності на перший план спочатку ставився принцип доступності послуг для клієнтів, що проживають у малих містах і районних центрах. Для підвищення якості зазначених послуг необхідно було проводити спеціальну, цілеспрямовану роботу серед методистів-консультантів.

Реалізація освітньої програми.

Для підвищення професіоналізму кадрового потенціалу НДО використовувалася «Школа лідерів», яка виправдала себе і стала традиційною для діяльності третього сектора. Робота «школи» була розрахована на дворічний термін, протягом якого у десяти районних центрах було проведено 40 сесій. Періодичність їхнього проведення - два рази на

рік. Передбачалося, що навчання під час тренінгів буде поєднуватися із самостійною роботою слухачів, стажуванням і одержанням консультації в ІКП і ЦПТІ.

Роботу в школі лідерів проводили компетентні фахівці, що пройшли підготовку як тренери-консультанти.

Надзвичайно важливим для нас було питання вибору місця проведення «школи». Після аналізу сильних і слабких сторін наявних можливостей вибір припав на громади, де проживали, і в які відстоювали та просували інтереси своїх підопічних груп учасники «школи». Такий підхід виявився найбільш вигідним, насамперед, з економічного боку. До того ж ми не помилилися у своєму виборі, бо вже перші заняття викликали величезний резонанс у місцевій громаді. Наприклад, у засобах масової інформації з'явилися матеріали, котрі вперше привернули увагу людей до процесів, що відбуваються у громадському секторі.

Протягом розробки змісту навчання враховувалися, насамперед, дані соціологічного дослідження, проведеного нами на першому етапі. У дослідженні брали участь 412 представників НДО та ініціативних груп. Серед них 75% респондентів виказали бажання отримувати знання, вміння і навички по наступних темах, розташованих у порядку зменшення значимості для них: фандрейтинг, менеджмент, інформаційні технології, соціальне партнерство, РК. З іншого боку, ми брали до уваги досвід організацій, що мали позитивні здобутки у реалізації освітніх програм для громадського сектора. У результаті був складений навчальний план для «Школи лідерів».

Таблиця №3 . Навчальний план школи лідерів

НАЗВА НАВЧАЛЬНОЇ ТЕМИ ТА ЇЇ ЗМІСТ	СЕСІЯ	МЕТОД НАВЧАННЯ	КІЛЬКІСТЬ ГОДИН
Організація діяльності НДО: а) правова база діяльності НДО в Україні. Реєстрація НДО; б) місія, цілі, завдання НДО; в) Менеджмент НДО. Робота з персоналом та волонтерами.	I	Лекція (2 год.) Тренінг (10 год.) Міжсесійна робота: - самостійне вивчення матеріалу; - консультації та стажування на базі ЦПТІ; - практичні заняття.	12 год 5 міс.
Фандрейтинг програми донорських організацій; пошук донорів; підготовка проектів. Бухгалтерський облік та оподаткування.	II	Тренінг (12 год.) - практичне завдання Самостійне вивчення матеріалу. Консультації на базі ЦПТІ.	12 год. 5 міс.
Зв'язки з громадськістю робота з державою, бізнесом, ЗМІ, населенням. Інформаційні технології.	III	Тренінг (10 год.) Практичне завдання Семінар (2 год) Міжсесійна робота: самостійне вивчення матеріалу. Стажування та консультації на базі ЦПТІ.	12 (год.) 5 (міс.)
Міжсекторне партнерство.	IV	Семінар (4 год.) Тренінг (8 год.) Практичне завдання.	12 год.

Ми визначили, що основним методом реалізації навчальної програми є тренінг. Пріоритетність цього методу інтерактивного навчання пояснюється, по-перше, його традиційністю для громадського сектору. По-друге, тими перевагами, що він дає для навчання дорослих. Тренінг - це не стільки відпрацювання конкретних навичок, скільки активне соціально-психологічне навчання з метою формування компетентності, активності і спрямованості особистості у взаємодії з іншими людьми. Важливою особливістю тренінгу є така взаємодія тих, кого навчають, котра перетворює групу в наочну модель різних явищ, що виникають у суспільному житті, у практичну лабораторію для вирішення соціальних проблем, у тому числі 1 місцевого значення. Різні ситуації, що виникають у групі під час тренінгу, будучи навчальними й у цьому контексті умовними, для того, кого навчають, є цілком реальними ситуаціями, у яких необхідно діяти з повною відповідальністю за результат.

Усе це сприяє надбанню досвіду не тільки на раціональному, але і на емоційному рівні. Проведення занять за методом тренінгу вимагало великої підготовчої роботи. При складанні плану-сценарію ми прагнули відбирати ситуації максимально наближені до місцевих соціальних потреб. У вирішенні цього завдання ми спиралися, по-перше, на результати проведених нами раніше досліджень. По-друге, важливим джерелом інформації для розробки таких ситуацій для нас було неформальне спілкування із методистами ІКП як носіями місцевого досвіду суспільного життя.

Знання умов життя місцевої громади дозволяло тренерам більш ефективно продумувати свою поведінку

протягом тренінгу: як ставити питання, як реагувати на конфліктні ситуації, на явно невірні рішення, які узагальнюючі висновки робити і коли їх формулювати і т.п. Значну роботу зі слухачами по їх налаштуванню на активну участь у вирішенні проблеми, що виноситься на тренінг, проводили методисти-консультанти шляхом завчасного ознайомлення з їхніми питаннями-проблемами і рекомендацією літератури по досліджуваній темі.

При організації проведення тренінгів ЦПТІ виробив стандарт, а саме: кожна навчальна сесія завершувалася врученням учасникам не тільки тренінгових матеріалів, а і навчального посібника по проблемі, що обговорювалася під час занять. У рамках роботи «Школи лідерів» кожен учасник навчальної програми одержав чотири навчально-методичних посібника. Охарактеризуємо їх:

Т.В. Азарова, Л.К. Абрамов. Менеджмент НДО. Кіровоград: ЦПТІ, 1999 - 84с. Даний навчально-методичний посібник розглядає НДО як об'єкт управління. Посібником можуть користуватися не тільки лідери громадських організацій, а й управлінці інших галузей, оскільки у ньому викладено теоретичні аспекти менеджменту, розкрито функції управління, наводяться риси, якими повинен володіти менеджер. Крім того, розкривається правовий аспект менеджменту. Посібник також багатий на практичні завдання.

Т.В. Азарова, Л.К. Абрамов. Суспільно-ділові відносини НДО. - Кіровоград: ЦПТІ, 1999 - 80с. Цей посібник розкриває основні аспекти суспільно-ділових відносин НДО. Докладно розглядаються такі поняття як РК, взаємодія зі ЗМІ, зв'язок НДО, держави і бізнесу, спілкування, форми ділового спілкування, роль

інформаційних технологій для організації суспільно-ділових відносин. Після кожного розділу пропонуються практичні завдання та вправи, тому матеріал засвоюється високо ефективно, створюючи підвалини для формування навичок.

Т. В. Азарова, Л.К. Абрамов. Фандрейзинг для НДО . - Кіровоград: ЦПТІ, 2000 - 84с. Мета цього посібника - ознайомити лідерів та персонал НДО з таким важливим аспектом діяльності громадської організації, як залучення коштів. Зараз дуже мала частка від усіх НДО користується тим спектром можливостей, що існує в сфері залучення додаткових коштів. Посібник являє собою цінність, оскільки в ньому детально розкрито як загальні принципи фандрейзингової стратегії, так і послідовність етапів цієї діяльності. Книга містить багато завдань та вправ, які допоможуть вдосконалити набуті навички.

Т.В. Азарова, Л.К. Абрамов. Стратегічне планування діяльності НДО. - Кіровоград: ЦПТІ, 2000-76с. Цей навчально-методичний посібник вказує на важливість стратегічного планування діяльності НДО та формує конкретні навички у цій сфері. Кожна організація на якомусь етапі свого розвитку має розробляти стратегію свого майбутнього руху, щоб укріплювати свою життєздатність. Підручник надає рекомендацій щодо складання такого плану. Посібник складається з двох частин - перша - теоретична, друга - практичного спрямування.

Специфіка навчальних посібників ЦПТІ полягає в їхній полі функціональності. Вони адресовані не тільки третьому сектору, але і всім неприбутковим організаціям, у тому числі й закладам культури. Підручники представляють інтерес, як для слухачів, так і для тих, хто навчає, тому що в них

даються рекомендації тренерам, методистам ІКП по організації занять, даються інструкції для проведення ділових ігор. У навчальних посібниках міститься не тільки інформаційний матеріал, але і система завдань і вправ, елементи зошитів із друкованою основою, глосарій, хрестоматійні дані. Усе це дозволяє під час міжсесійної роботи ефективно організувати самостійну навчальну діяльність.

Однією з переваг організації роботи «Школи лідерів» і інформаційно-консультативних пунктів на місцях є не тільки економічність, але і доступність послуг. Однак методисти ІКП спочатку виконували свої функції на основі знань, умінь і навичок, отриманих ними в попередньому досвіді організації діяльності в сфері культури, а також шляхом використання інструктивно-методичних рекомендацій, розроблених ЦПТІ. Відсутність практики роботи в громадських організаціях нового типу трохи знижувало якість наданих ними послуг. Так виникла необхідність реалізації спеціальної освітньої програми для консультантів-методистів. Ця програма, з огляду на специфіку діяльності НДО у визначеному соціальному оточенні (місцеві умови), мала випереджувачий і більш широкий характер у порівнянні з навчанням в «Школі лідерів» і містила в собі проведення семінарів методистів і їхнє стажування в офісі ЦПТІ. Випередження і різнобічність були досягнуті за рахунок видання спеціального навчального посібника «Методика надання консультативних послуг регіональним НДО» (2000). Підручник складається з двох частин. У першій частині формулюються задачі методиста-консультанта, розкриваються форми і методи його роботи з громадськістю, лідерами і персоналом НДО. Друга

частина включає питання, що мають значення для всіх НДО, незалежно від пріоритету діяльності: роль третього сектора в демократичній державі, правові аспекти діяльності НДО, менеджмент неприбуткових організацій, стратегічне планування, маркетинг, ресурси НДО, грант як метод одержання донорської допомоги. Структура викладу кожного з цих розділів оптимальна для самостійного вивчення, вона включає: перелік ключових питань теми, дефініції основних понять, розкриття змісту теми з використанням структурно-логічних схем, а також завдання для вправ і самоконтролю засвоєння знань.

Таким чином, в інформаційно-методичній мережі чітко виділилися структурні елементи - ІМЦ і 20 інформаційно-консультативних пунктів, розташованих на території області. У взаємодії цих елементів із громадськими організаціями й ініціативними групами виявилися нові властивості: інформаційний простір став доступним для соціально активних громадян, що проживають у малих містах і районних центрах. Крім цього, для них була створена реальна можливість для підвищення професіоналізму в сфері організації діяльності НДО. Іншими словами: сформувалася інтегральна якість системи інформаційно-методичного забезпечення, що дозволило регіональним громадським організаціям і ініціативним групам вчасно використовувати ресурси вітчизняних і закордонних НДО.

6. Стратегія розвитку ІММ для громадського сектору.

Природно було припустити, що створення сприятливих умов для своєчасного використання громадянами малих міст і районних центрів інформаційних ресурсів вітчизняних і закордонних НДО, а також підвищення професіоналізму кадрового потенціалу принесе позитивний результат, але він ще не буде мати сталого характеру. Пояснюється це, насамперед, зміною умов, у яких функціонує ІММ, а також там, що створена система не містила в собі механізмів, що забезпечували б її саморозвиток. У зв'язку з цим виникала проблема забезпечення успіху в майбутньому. При цьому ми вважали, що для набуття інформаційно-методичною мережею ознак зрілої, здатної до саморозвитку системи, окрім реалізації зазначених вище напрямків, для неї необхідно вже сьогодні створювати умови для позитивних якісних змін у перспективі. Ось чому вже на етапі апробації ІММ у Кіровоградському регіоні персонал ЦПТІ, перш за все, поставив питання його стратегічного розвитку в умовах, що змінюються. При цьому, якщо інформаційно-консультативний, сервісний і освітній напрямки можна вважати відкритими процесами (помітними, пристосованими для моніторингу та оцінки), то для вироблення стратегії притаманні приховані, що майже не вимірюються і важко описувані процеси творчості, що вимагали від персоналу значних затрат сил, енергії і часу. Окрім цього до стратегічного напрямку ми віднесли втілення напрацьованих ідей у творчі продукти, а також встановлення суспільно-ділових зв'язків та зміцнення

партнерських відносин, що могли б забезпечити ефективне функціонування мережі зараз, а головне - у майбутньому. Особливу увагу в цьому аспекті ми приділили розвитку відносин ЦПТІ з представниками сфери культури на різних рівнях (місцевому, обласному та національному). Рух в цьому напрямку полегшувався тією обставиною, що державним закладам культури в той час необхідно було трансформувати свої функції до потреб сучасного суспільства, яке через розвиток демократичних процесів все більше завдань делегувало на локальний рівень. За цих умов ЦПТІ та Міністерство культури і мистецтв України розпочали реалізацію спільної програми "Розвиток соціальної взаємодії громадських організацій та закладів культури". В рамках цієї програми проведено ряд заходів, що сприяли зміцненню взаємовигідних відносин між громадським сектором і державними закладами культури. Назвемо деякі з них: о на базі Міністерства створений Кабінет технологій між секторного партнерства; о ЦПТІ провів для персоналу Міністерства і регіональних управлінь культури ряд семінарів, тренінгів по стратегічному плануванню, менеджменту культури, фандрейзингу; о проведено міжнародний семінар «Трансформацію системи менеджменту в сфері культури в посттоталітарних країнах»; о проведено семінар для заступників начальників управлінь культури, на якому ЦПТІ представив модель інформаційно-методичної мережі Кіровоградського регіону;

о Міністерство визначило регіональних координаторів, при сприянні яких, апробована в Кіровоградській області модель ІММ, може тиражуватися в інші регіони; о модель ІММ впроваджена в Дніпропетровській області, де було створено 19 ІКП, у яких працюють професійні компетентні методисти, підготовлені в рамках спеціальної освітньої програми, розробленої ЦПТІ; о завершується підготовчий етап для функціонування ІММ у Миколаївському регіоні. Отже, партнерські відносини, ініційовані активними громадянами знизу і підтримані владними структурами зверху, зміцнювали механізм інформаційного обміну через інформаційно-методичну мережу, створену на базі закладів культури і розширювали географічні межі інформаційно-методичного забезпечення процесу соціального розвитку територіальних громад. Однак для підвищення ефективності програми ми вирішили розробити додаткові механізми інформаційного обміну. При виборі каналів інформаційного обміну ми, перш за все, звернули увагу на засоби масової інформації. За допомогою контент - аналізу друкованих ЗМІ Кіровоградської області було розпочато спробу виявлення ступеню інформаційного впливу НДО на соціальне оточення. Дослідження показало, що збільшення активності громадян супроводжується збільшенням кількості публікацій про діяльність громадських організацій у засобах масової інформації. При цьому, в першу чергу висвітлюються благодійні акції, взаємодопомога, окремі заходи, проведені НДО. Однак в цілому ступінь

інформаційного впливу громадського сектору на представників місцевих громад незначна. У пресі переважають короткі інформаційні повідомлення про виступи громадськості. Разом з тим відомо, що діяльність організації не може обмежуватися лише вдало проведеною акцією. Для подальшого поступального розвитку громадським ініціативам необхідна підтримка місцевої спільноти для того, щоб хтось приєднався до починань, хтось обрав інший шлях вирішення проблеми, а хтось просто схвалив цю діяльність. У зв'язку з цим завдання засобів масової інформації полягає в тому, щоб, формуючи громадську думку, громадянську небайдужість, сприяти активізації громадян у вирішенні соціальних проблем місцевої громади. Вирішення цього завдання вимагає всебічного, систематичного висвітлення процесів розвитку громадського сектору. Однак аналітичні статті про діяльність НДО займають незначне місце серед публікацій, присвячених третьому сектору. Прагнення деяких журналістів всебічно висвітлювати вирішення соціальних проблем силами громадськості часто не реалізується через невідповідність цих матеріалів редакційній політиці. Усе це в остаточному підсумку призводить до слабкої інформованості громадян, без чого неможлива активізація їхньої участі у вирішенні проблем місцевого соціуму.

Основним шляхом подолання цього протиріччя є пошук нових, нетрадиційних форм зв'язку громадських організацій із засобами масової інформації.

Проблема взаємозв'язку НДО і засобів масової інформації є однією з найбільш складних, що обумовлено, насамперед, різними підходами до побудови цих суспільних інститутів.

Специфіка громадських організацій - у їхній незалежності від держави, у некомерційному характері діяльності та її корисності, як для своїх членів, так і для суспільства в цілому. ЗМІ у своїй більшості належать до державного або комерційного сектору, тому зараз для більшості з них висвітлення діяльності НДО не завжди є пріоритетним.

В той же час у засобів масової інформації та організацій третього сектору спільна мета - сприяти демократизації суспільства. Наближення до цієї мети приносить користь обом сторонам. Можливість просування інтересів різноманітних груп населення є одним з основних механізмів демократизації. З іншого боку, свобода слова, незалежність журналістів, їхня соціальна захищеність реалізується в умовах громадянського суспільства, побудова якого неможлива без ЗМІ, оскільки громадська компетентність і самостійність зароджується на основі об'єктивної і різноманітної інформації про ініціативи людей у просуванні своїх інтересів. Таким чином, мета єдина-демократизація суспільства. Шляхи досягнення мети різні. Для ЗМІ - це інформування, що змінює свідомість, мислення громадськості. Для організацій третього сектору - це зміна ситуації в соціумі.

Досвід свідчить про те, що одним з найбільш ефективних шляхів досягнення соціально значимих цілей є співробітництво, тобто взаємна спрямованість на досягнення загальної мети з урахуванням обґрунтованих інтересів обох сторін. Саме цей шлях ми обрали при розробці механізмів інформаційного обміну на базі ЗМІ. При цьому ми розуміли те, що одиничні зв'язки окремих організацій і окремих редакцій газет, радіо, телебачення виявляться менш ефективними в порівнянні з відносинами,

встановленими на інституціональному рівні. Впровадження розробленої технології інституціональної взаємодії здійснив Інститут соціокультурного менеджменту, в співпраці з ЦПТІ в аспекті створення сприятливого середовища для розвитку соціальної активності громадян у рамках НДО, ініціативних груп і територіальних громад. Передбачалося, що на такому рівні можна організувати взаємодію з існуючими в Україні прес - клубами та іншими об'єднаннями журналістів, що створені в багатьох регіонах з метою більш ефективного інформаційного забезпечення соціально-економічних реформ. Так, як і у випадку із закладами культури ми спробували, насамперед, зіставити мотиваційно - цільові і змістовні компоненти діяльності НДО і ЗМІ.

Таблиця 4: Подібність мотиваційно-цільових і змістовних компонентів діяльності журналістів і соціально-активних громадян.

Кінцева мета	Сприяти формуванню якісно нового, більш гуманістичного способу життя, задоволення потреб місцевого населення
Ціннісні орієнтації	Орієнтація на задоволення інформаційних, суспільних потреб, соціальна відповідальність відносно результатів діяльності
Мотиваційно-цільові установки	Престиж. Творчість.
Змістовний компонент діяльності	Просування інтересів різних груп територіальної громади.

Орієнтація на подібні мотиваційно-цільові та змістовні компоненти діяльності журналістів і соціально активних громадян дозволила конкретизувати взаємні види послуг.

НДО для ЗМІ: о надавали інформацію про свою діяльність; о надавали незалежні джерела інформування;

о досліджували й аналізували суспільну думку і реальні дії в сфері своїх інтересів; о виступали в ролі незалежного експерта з актуальних питань; о писали статті, вели тематичні рубрики; о збирали зацікавлені аудиторії для ЗМІ. Засоби масової інформації для НДО:

- поширювали інформацію і матеріали громадських організацій з актуальних питань за межами своїх регіонів;
- доповнювали власною інформацією ті повідомлення, що одержували від НДО;
- надавали НДО для поширення власну інформацію і матеріали;

Інформаційний обмін між громадськими ініціативами в рамках існуючих прес-клубів є важливим ресурсом. Досвід показав, що взаємодія НДО і прес-клубу є більш ефективною, ніж співробітництво з окремими редакціями. ЗМІ стали важливим посередником між громадськими ініціативами найбільш активних громадян і громадськістю. Виріс авторитет громадських організацій, встановилися доброзичливі відносини і взаєморозуміння між НДО та місцевою громадою.

Проте інформаційний обмін на локальному рівні за допомогою взаємодії НДО з регіональними прес-клубами не вичерпує всіх можливостей для розвитку незалежного інформаційного простору в Україні. Через редакційну політику, що не залежить від журналістів, вони не завжди мають реальну можливість висвітлювати процеси розвитку громадського сектору та місцевих громад в тому напрямку

та обсязі, що відповідає їх баченню проблеми, а також індивідуальному творчому потенціалу.

Основний шлях вирішення даної проблеми ми бачили у створенні незалежної платформи для журналістів на базі мережевих інформаційних ресурсів (Інтернет).

Відомо, що нова інформаційна технологія охопила всі сфери життя. Важко сьогодні знайти область людського життя, якої б не торкнулася глобальна мережа Інтернет. Разом з цим, слід зазначити, що на місцях журналісти практично не мають доступу до цього важливого інформаційного ресурсу.

Інститут соціокультурного менеджменту разом із ЦПТІ організував роботу Агентства соціальної інформації (АСІ) для журналістів Кіровоградського прес-клубу АСІ - це консультативно-сервісна структура по організації інформаційного обміну з використанням сучасних технологій.

Розробляючи стратегію створення Інтернет - ресурсу для інформаційного забезпечення вирішення соціальних проблем, на першому етапі ми спробували врахувати, насамперед, потреби та інтереси самих журналістів. Як відомо, основна професійна потреба працівників ЗМІ - інформація. З метою задоволення цього прагнення, для журналістів був створений Веб-сайт каталог преси країн СНД та Балтії", що був розміщеним в Інтернет. В даний час у Каталогі містяться посилання на 120 регулярно оновлюваних видань

За допомогою цього сайту журналісти могли одержати інформацію про газети, що видаються в різних містах тієї чи іншої країни. Популярність Каталогу преси висока і постійно збільшується. Так, якщо в 2001 року на цьому сайті

було зареєстровано 6418 відвідувань, то в 2002 - 8811.1 все ж таки використання цього ресурсу **не** акцентувало уваги журналістів на необхідності одержання інформації про діяльність НДО. У зв'язку з цим було прийняте рішення про доповнення сайту додатковою інформацією про діяльність громадських організацій (Новини НДО)

Паралельно з «Каталогом преси» були створені незалежні Інтернет - платформи «Віртуальний ресурсний центр» і «Ліга ресурсних центрів», за допомогою яких здійснюється інформаційний обмін організацій громадського сектору не тільки України, але і зарубіжжя. Інформаційні платформи дозволяють зберігати і акумулювати інформацію, створювати бази даних, а також Інтранет - Інтернет проекти.

З огляду на історію і тенденції розвитку інших Інтернет - ресурсів, ЦПТІ не монополізував керування, а побудував відкриті інформаційні системи. До адміністрування і наповнення сайтів були залучені, крім ІСКМ, прес-клуб, а також Ліга ресурсних центрів (ЛРЦУ). Рівень розвитку даних Інтернет - ресурсів характеризує наступна таблиця:

Таблиця 5: Характеристика Інтернет ресурсів ЦПТІ.

Назва веб-сайту	Адреса в Інтернет	Рік заснування	Кількість відвідувань	Адміністратор сайту	Технічна підтримка
Каталог преси "3 сектор та 4 влада"	www.presscat.org.ua	1999	34709	ІСКМ	ЦПТІ
"Віртуальний ресурси" центр"	www.ngo.org.ua	2001	22617	ЦПТІ	ЦПТІ
Ліга ресурсних центрів"	www.irc.org.ua	2001	15191	ЛРЦУ	ЦПТІ
<i>Разом</i>		1999-2003	72517	ЦПТІ, ІСКМ, ЛРЦУ	ЦПТІ

Отже, з таблиці видно, що даний напрямок роботи потрібний та ефективний. Однак для більш успішного функціонування сайти вимагають збагачення новими програмними модулями. Крім цього важливо:

- о розвивати мережу інформаційних платформ та центрів доступу;
- о створити незалежну платформу для інформаційного обміну НДО і громадськості;
  - о підготувати фахівців і користувачів сучасних інформаційних технологій.

Вважаємо, що все це в перспективі буде сприяти збільшенню кількості відвідувань і постійних користувачів, і таким чином, підвищить рівень інформаційного забезпечення процесу вирішення соціальних проблем.

У зв'язку з розробкою Інтернет ресурсів виникла також проблема їхньої доступності для громадських організацій, розташованих у малих містах і районних центрах. Інформаційно-консультативні пункти, що функціонують в основному на базі районних будинків культури, як правило, не мають доступу до глобальної мережі Інтернет. Обласні бібліотеки в цьому відношенні знаходяться в набагато кращому стані: сьогодні 90% регіональних бібліотек підключені до Інтернет, близько 70% з них мають веб-сайти. У перспективі, завдяки реалізації Програми «Електронна Європа - 2005», затвердженої на засіданні Ради Європи, можна чекати, що і більшість районних бібліотек підключаться до мережі Інтернет. З огляду на цю обставину, ЦПТІ вже сьогодні налагоджує зв'язки з регіональними бібліотеками для того, щоб в майбутньому вони могли здійснювати інформаційно-сервісне і методичне забезпечення соціального розвитку

територіальних громад за допомогою сучасних інформаційних технологій. Так, ЦПТІ встановив партнерські стосунки з Кіровоградською обласною дитячо-юнацькою бібліотекою ім. Бойченка. Деякі співробітники бібліотеки брали участь в освітніх програмах ЦПТІ, а також пройшли стажування в його офісі. Це дозволило нам зробити дуже важливий крок в подальшому поступальному розвитку інформаційно-методичної мережі. А саме: на базі обласної бібліотеки була створена нова структура в системі інформаційного забезпечення територіальних громад - Ресурсний центр для НДО, що надає інформаційно-консультативні послуги, які раніше надавав регіональним НДО Центр підтримки творчих ініціатив. Дане стратегічне рішення дозволило колективу ЦПТІ, що має досвід реалізації освітніх програм, проведення соціологічних досліджень, а також розробки навчально-методичної, довідкової літератури та Інтернет - проєктів, посилити у своїй діяльності творчий напрямок. Перерозподіл функцій, делегування частини з них партнерським організаціям став сприятливим фактором для створення на базі ЦПТІ соціальної лабораторії, основними напрямками діяльності якої є:

- о створення стабільної системи професійної підготовки кадрів для НДО;
- о розробка та апробація нових технологій вирішення соціальних проблем на місцевому рівні;
- о розвиток ресурсної бази громадського сектору;
- о розробка та адміністрування програм соціального розвитку місцевих громад. Трансформаційні процеси відбуваються в даний час і в ІКП.

У місцевих громадах зароджуються інтеграційні процеси, є реальна можливість перетворення інформаційно-консультативних пунктів у Центри громадської активності.

Висновки.

Досвід розробки технології інформаційно-методичного забезпечення процесу соціального розвитку територіальних громад дозволяє сформулювати такі висновки:

1. Для створення сприятливих умов функціонування і розвитку НДО малих міст і районних центрів необхідно інформаційно-методичне забезпечення на основі між секторного партнерства із закладами культури і здійснення системного підходу.

2. Найбільш оптимальною в цьому аспекті є інформаційно-методична мережа для НДО на базі районних Будинків культури чи бібліотек. Основним структурним елементом мережі є Інформаційно - методичний центр (Ресурсний центр або інша організація), розташований в обласному центрі, що відіграє координуючу та інтегруючу роль в інформаційно-методичному забезпеченні процесу соціального розвитку територіальних громад. У малих містах і районних центрах функціонують інформаційно-консультативні пункти, що є представницькою структурою Ресурсного центру і об'єднують місцеві недержавні організації та ініціативні групи, надаючи їм інформаційну і консультативну допомогу. В залежності від професіоналізму кадрового потенціалу ІМЦ і його матеріально-технічного забезпечення навколо нього може бути створено близько 20 ІКП.

3. Для забезпечення якісного і сталого результату соціального розвитку територіальних громад за допомогою Інформаційно методичної мережі, сама мережа має потребу в механізмах, що забезпечують її саморозвиток.

4. У Кіровоградській області Інформаційно методична мережа у своєму розвитку пройшла ряд поступальних етапів:

- *мотиваційно-підготовчий етап*, в ході якого проводилася організаційна і мотиваційна робота по підготовці суб'єктів між секторного партнерства до взаємовигідного співробітництва, а також створювалася модель інформаційно-методичної мережі;
- *етап апробації*, коли кожен елемент мережі виконує заздалегідь визначені функції. Ресурсний центр здійснює сервісну, інформаційно-консультативну та освітню діяльність. Інформаційно-консультативні пункти надають інформацію і консультують соціально активних-громадян місцевої громади, а також консолідують зусилля громадських організацій у вирішенні соціальних проблем;
- *етап зміцнення партнерських відносин і розширення географії інформаційно-методичної мережі*, угоди з Міністерством культури і мистецтв України, створення ІММ в інших регіонах;
- *етап створення додаткових механізмів інформаційного обміну* у формі Агентства соціальної інформації для журналістів прес-клубу, а також незалежної Інтернет - платформи для інформаційного обміну НДО і громадськості;
- *етап трансформації існуючих структур* з перерозподілом функцій, коли ЦПТІ перетворюється в соціальну лабораторію по розробці соціальних технологій; на базі обласної бібліотеки створюється ресурсний центр, а Інформаційно - консультативні пункти, підсилюючи свій вплив на місцеву громаду й інтегруючи її, перетворюються в Центри громадської активності.

Література:

1. Хронологія громадської активності. // НДО - Інформ, 2002, №11
2. Азаров В. Взросление нации. - Одесса: Ковчег, 2001, с. 68
3. М. Дейчаковський, О.Сідоренко, Є. Н.Ясько. Розвиток організацій третього сектор в Україні// У Кн.: Третій сектор в Україні та організації, що розбудовують його інфраструктуру.-К.: 1997;
4. Ресурсний центр як каталізатор процесу між секторного партнерства.// Під ред. Азарової Т.В., Абрамова Л.К.- Кіровоград: 1999;
5. Виявлення рівня інформаційного впливу НДО на соціальне оточення. // НДО - Інформ, 2000, №3, 4 та ін.
7. Азарова Т.В., Абрамов Л.К. Інформаційне забезпечення процесу рішення соціальних проблем на місцевому рівні - Кіровоград: 2003.
8. Стратегический план ЦПТИ на 2003-2005гг. - Кіровоград: 2002.

Додатки

Інформація про Фонд Євразія

З 1993 року, з часу свого заснування, приватний Фонд Євразія за підтримки Агентства США з Міжнародного Розвитку надав понад 6500 грантів у 12 країнах колишнього Радянського Союзу. Фонд надає недержавним організаціям малі гранти, які дають змогу швидко і гнучко реагувати на потреби організацій у СНД.

Фонд є однією з найбільших донорських організацій у регіоні, адже з часу заснування він надав у грантах недержавним організаціям понад 130 мільйонів доларів США. Штат Фонду - це 250 досвідчених грант-менеджерів та експертів з проведення моніторингу та оцінки проектів. Команда Фонду готує різнопланових фахівців, яких, зазвичай, можна знайти лише у великих міжнародних інституціях.

Окрім власних грантових програм, Фонд Євразія адмініструє проекти, які об'єднують зусилля різних організацій і дають змогу якнайефективніше досягати поставлених перед Фондом цілей. За 10 років роботи детально вивчено, як найкраще готувати і адмініструвати конкурси грантів; проводити всебічний прискіпливий аналіз сфери, в якій реалізуються підтримані Фондом проекти; відстежувати реалізацію проектів; проводити моніторинг результатів підтриманих Фондом проектів; робити оцінку впливовості реалізованих грантових програм; готувати вчасні звіти партнерським організаціям;

доносити інформацію про грантову діяльність Фонду до найширших зацікавлених кіл громадськості.

Київський регіональний офіс Фонду Євразія працює на території України, Молдови, Білорусі. Він розпочав свою діяльність у регіоні в 1994 році. З цього часу регіональним офісом було підтримано сотні недержавних організацій.

На сьогодні регіональним офісом надано грантів на суму понад 13 мільйонів доларів США, започатковано Кредитну програму для підтримки малого бізнесу, засновано при Києво-Могилянській академії Консорціум економічних досліджень і освіти.

Програмні напрямки Фонду Євразія

- **Розвиток приватного підприємництва.**
  - підвищення ефективності підприємництва;
  - збільшення доступу до капіталу для малого бізнесу;
  - зменшення юридичних і регулюючих перешкод на шляху до його розвитку.
- **Державне управління і політика.**
  - o Підвищення кваліфікації державних службовців;
  - o поліпшення фінансового управління в місцевих органах влади;
  - o створення юридичних умов, які сприяють ефективній роботі органів влади.
- **Громадянське суспільство.**

Підвищення ефективності та стабільності місцевих громадських організацій та засобів масової інформації, зменшення перешкод на шляху розвитку ГО і ЗМІ.

Грантова діяльність

Київський регіональний офіс дотримується гнучкої політики у підтримці неприбуткових організацій. Більша частина грантів надається за системою «відкритих дверей». Інакше кажучи - це поза конкурсні проектні заявки, які розглядаються по мірі їх надходження до Фонду.

Фонд зацікавлений у зміцненні співпраці між місцевими та регіональними неприбутковими організаціями та відповідними місцевими чи регіональними органами влади. Адже для державних службовців важливо зрозуміти можливості неприбуткових організацій і те, як у партнерстві з ними можна сприяти економічному та соціальному розвитку громади.

Адреса офісу: Вул. Б.Хмельницького, 55,6-й поверх, м. Київ, 01054, Україна
Тел./факс: (044)2469961, 2382696
Е-пошта: eurasia@eurasia.kiev.ua
Веб-сайт: www.eurasia.kiev.ua

Інформація про Центр підтримки творчих ініціатив.

Центр підтримки творчих ініціатив (ЦПТІ) - міжрегіональна, неприбуткова, неполітична, нерелігійна громадська організація.

Свою місію ЦПТІ вбачає у сприянні активізації громадян України в напрямку вирішення соціальних проблем шляхом підтримки розвитку громадського сектору. Для оптимізації процесу досягнення цієї мети використовуються механізми між секторного партнерства, передусім, з регіональними державними закладами культури, які стали стратегічним партнером організації. Зазначена взаємодія формалізована у відповідних угодах між ЦПТІ та Міністерством культури і мистецтв України. З 1999 року реалізується спільна Програма «Розвиток міжсекторної взаємодії громадських організацій та державних закладів культури», в рамках якої створено інформаційно-методичну мережу (ІММ) для НДО Кіровоградської області на базі державних закладів культури та засновано Кабінет технологій міжсекторної взаємодії при Міністерстві культури і мистецтв України. Зараз Програма поширює свою діяльність на інші регіони завдяки підтримці та зацікавленості з боку регіональних закладів культури, Міністерства культури і мистецтв України та регіональних НДО. ЦПТІ став методичним центром підтримки розвитку соціальної активності громадян шляхом інформаційно-освітньої підтримки НДО та створення умов для впровадження ефективних моделей соціального партнерства.

Причому, зазначена функція організації характеризується зараз якісно новою сутністю, а саме, ЦПТІ не тільки розробляє та впроваджує моделі соціального партнерства, а й досягає того, щоб їх взяли на озброєння інші НДО, тобто, досягає кумулятивного ефекту від своєї діяльності.

Діяльність ЦПТІ здійснюється за наступними основними напрямками:

- о Реалізація освітніх програм, проведення тренінгів, семінарів; о Консультавання; о Технічні послуги; о Розробка та видання навчально-методичної, довідникової літератури;
- о Дослідження місця і ролі громадських організацій в суспільстві;
- о Розробка та впровадження моделі між секторної взаємодії НДО та державних закладів культури;
- о Використання можливостей мережі Інтернет для активізації процесів партнерства НДО, бізнесу, влади та ЗМІ.

ЦПТІ є членом **Ліги Ресурсних Центрів України** - об'єднання в якому згуртувались громадські організації, що професійно займаються розвитком третього сектору України. Це означає, що ЦПТІ надає своїм клієнтам повний пакет послуг, характерних для ресурсного центру для НДО. Але одночасно організації притаманні певні риси, які надають їй неповторного обличчя, а саме, створення системи інформаційно-методичного забезпечення потреб регіональних НДО, яка спирається на існуючі інфраструктури Міністерства культури і мистецтв України.

Діяльність ЦПТІ підтримується або підтримувалась **Фондом Євразія, USAID, Фондом Ч.С. Мотта, Міжнародним Фондом «Відродження», Програмою Трансатлантичної Ініціативи ЄС-США, ГО «Європейський Діалог», DFID, CAP, Міністерством культури і мистецтв України.**

Важливим елементом фінансової сталості організації є добровільні пожертви з боку **комерційних структур та громадян**. Неоціненну допомогу ЦПТІ надають волонтери - консультанти ІММ при державних закладах культури регіону.

Адреса для листування: ЦПТІ, а/с 4/30, М.Кіровоград,
25006, Україна
Телефон: (0522)300312
Факс: (0522)351576
Ел. пошта: rc@cpti.kr.ua
cisc@ngo.org.ua
Веб-ресурси: www.ngo.org.ua
www.presscat.org.ua
www.soclab.ngo.org.ua
Керівник: Станкевич Л.О.

Інформація авторів.

Азарова Тамара Василівна

Доцент кафедри психології. З 1999 року науковий консультант Центру підтримки творчих ініціатив та Інституту соціокультурного менеджменту. Керувала розробкою наступних видань для НДО: "Менеджмент НДО" (1999р.), "Суспільно-ділові відносини НДО"(1999р.), "Ресурсний центр для НДО як каталізатор процесу між секторного партнерства"(1999р.),"Фандрейзинг для НДО"(2000р.), "Стратегічне планування діяльності НДО"(2000р.), "Методика надання консультативних послуг регіональним НДО"(2000р.), "Менеджмент в сфері культури"(2000р.), "Теорія та методика корпоративного спонсорства"(2001 р.), "Стратегія неполітичної громадської організації під час передвиборчої кампанії"(2001 р.). "Менеджмент неприбуткової організації (частини I, II)"(2003р.), інформаційне забезпечення процесу рішення соціальних проблем на місцевому рівні"(2003р.).

Абрамов Лев Костянтинович

З 2001 року - директор Інституту соціокультурного менеджменту. Має підготовку як тренер та консультант. Провів 70 тренінгів та семінарів протягом 1999-2003рр. Керував процесом проведення чотирьох досліджень громадського сектору регіону. Входив до дослідницької групи по вивченню рівня розвитку громадянського суспільства в Україні в рамках міжнародного проекту „Сівікус" Спільно з Азаровою Т.В. розробив методики виявлення рівня інформаційного впливу НДО на соціальне оточення та життєздатності НДО. Приймав участь у розробці наступних видань для НДО: "Менеджмент НДО" (1999р.), "Суспільно-ділові відносини НДО"(1999р.), "Ресурсний центр для НДО як каталізатор процесу між секторного партнерства" (1999р.), "Фандрейзинг для НДО" (2000р.), "Стратегічне планування діяльності НДО"(2000р.), "Методика надання консультативних послуг регіональним НДО"(2000р.), "Менеджмент в сфері культури"(2000р.), "Теорія та методика корпоративного спонсорства"(2001р.), "Стратегія неполітичної громадської організації під час передвиборчої кампанії"(2001р.), "Менеджмент неприбуткової організації (частини I, II)"(2003р.), інформаційне забезпечення процесу рішення соціальних проблем на місцевому рівні"(2003р.).